

Gotlandil käiu toomas

Vörtsjärve Sihtasutus koos MTÜ Vörtsjärve Kalanduspiirkonnaga korraldasid 26. juunist kuni 1. juulini oma liikmetele õppereisi Läänemeres asuvale Gotlandi saarele. Reisi korraldajad olid andnud endast parima ja sõidutasid meid tuhatkond kilomeetrit läbi mitme maa ja vee Läänemere pärlile – Gotlandile, kuhu on Saaremaalt vett mööda otse ainult 120 km.

Gotlandi (eesti keeles Ojamaa) saar on Läänemere suurim saar, pindala 2994 km². Seal elab ca 60 000 elanikku. Pealinnaks hansalinn Visby, kus on 3,5 km pikkune linnamüür imeilusa dendropargiga ning kus elab 22 000 inimest. Gotland arvatakse olevat götalaste ja gootide päritolumaa. Sealt ka saare nimi ja kasutusel olev gutni keel, mida nimetatakse Rootsis *gotländskaks*. Seega tegemist ei ole siiski „jumalate maaga“ nagu reisil arvasime. Nii nagu Eestist, on ka Gotlandist üle käinud hulgaliselt võõrvallutajaid. Siiski on Gotlandil alates 1809. a olnud rahulik Rootsi aeg. Kõik võõrad ja omad on siia ka kirikuid ehitanud – Gotlandil olevat kokku 94 kirikut, mis on rahvaarvu ja saare suurust arvestades ilmselt üks maailma enim kirikustatud maid.

Esimesel Gotlandi päeval oli huviobjektiks Visby linn. Mulje Gotlandist sai põhjamaaliselt rahulik - inimesi ja käratsemist vähe, majad hooldatud, rämpsu maas ei olnud, puhas loodus ja inimesed sõbralikud. Visby linna tutvustas meile vastu tulnud eesti päritolu ja praegu Gotlandil elav Gotlandi Maamajandusseltsi nõustaja ning projektijuht **Riina Noodapera**. Tema eesti keel oli kõigile meeldivalt loominguline ja muljetavaldav.

Edasi sõitsime Burgsviki lähedale Gunnels Björklundi, kus ööbisime kahestes tubades. Enne seda vaatasime üle Burgsvikeni lahe ühte suuremat tuuleparki ja saime teada, et Gotlandi elektrienergia vajadusest katavad tuulikud 40 – 45 %. See on meiega võrreldes kõva sõna ja umbes 20 korda enam kui Eestis.

Teisel päeval külastasime Maria hobuste-elamuse ettevõtet Grötlingbo. Kergemad ja julgemad turistid ratsutasid maneežis, suuremad ja aremad sõitsid niisama hobuvankritega mööda põldu slaalomit. Pärast olime Kattlundi keskaegses ja iidse talus, kus nägime unikaalseid vanu hooneid, tööriistu, riietusesemeid ja neljahobuse jõul töötavat rehepeksumasinat ning 700 aasta tagust taluelukorraldust. Huvi pakkus ka kiviaia sisse ehitatud eest lahtine puidust kaanega välikemmerg, millist keegi meist polnud veel näinud. Talupere võõrustas meid kuulsa safranipannkoogi ja kohviga.

Gotlandi läänerannikul on valdavalt mitmekümne meetri kõrgune paeklint. Sealt saadavast paekivist toodetakse nagu Eestiski lupja ja tsementi. Samal ajal leidub seal veel üht iseäraliku koostisega paekivi, mida meil ei ole. Jutt on maailmakuulsast käiakivist. Kui omal ajal käisid saarlased Gotlandil käiakive toomas, siis üle pika aja saime ka meie sedasama teha. Kuna üks meie hulgast kuulutas kohe reisi alguses, et tema läheb Gotlandile käia tooma, siis võeti seda algul kerge naljana ja ega soovija isegi ei lootnud, et see tegu teoks saab. Kui aga meie soov sai Riinale edasi antud, juhtus lausa ime. Mõni telefonikõne ja me sõitsime endisesse käiatehasesse, kus oli käiasid mitmes mõõdus virnade kaupa. Tegemist olevat mitmetuhandalise käiade partiiga, mille olevat omal ajal tellinud Kuuba liider Fidel Castro, kuid mis Kuubale kehtestatud majandusembargo tõttu müümata jäid. Sealt sai igaüks omale valida ehtsa Gotlandi käia ainult 100 rootsi krooni eest. Meie bussijuht ole ka lahe mees, kes selle käiakoorma bussi lasi tarida ja Eestisse sõidutas. Seejärel sõitsime saare lõunatippu uudistama käiakivimaardlat ja väikest käiade muuseumi. Muuseumis popsus kuumpeamootor,

mis ajas ringi kaevandusvee pumpa ja kivi töötlemise seadmeid – umbes nii nagu meie kunagistes meiereides töötasid koorelahutajad, võimasinad ja veepumbad aurumasina jõul – lae all pikk võll, millel terve rida rihmarattaid, mis masinaid ringi ajasid. Kõik töötas nagu kellavärk. Muuseumis müüdi veel luiskusid ning mererannalt sai igaüks omale sobiliku suurusega lihvimiskivi valida. Põlis lõunatipus käisime Hoburgeni panga peal, mis oli omaette vaatamisväärsus oma mastaapsuse poolest.

Senimaani polnud me veel Gotlandi kalandust kuskil kohanud. Seejärel külastasime Ronehamni sadamat, kus lootsime näha modernset sadamat koos kalatööstuse ja muu sinna juurde kuuluvaga. Aga võta näpust – tegemist oli peamiselt kalurionnidest koosneva kalurimuuseumiga koos paari harrastuskaluriga. Nägime, et osavad naisenäpud oskavad haisvast kalanahast teha väga ilusaid asju. Keegi arvas, et president Ilvesele võiks kinkida mõne kalanahast kivilipsu aga mõtteks see kahjuks jäigi. Elusat kutselist kalurit me Gotlandil ei kohanud ja võib-olla neid seal polegi? Kunagises kalasadamas, kus hulpisid ka üksikud harrastuskalastajate paadid, kostitati meid külmutatud ja suitsutatud lestakalaga ja õlut meenutava joogiga. Väga mõnus õhtupoolik oli.

Õhtusöögiks sõitsime Enggaarde Salooni, kus oli palju hobuseid ja räägiti ka turismist ja ettevõtlusest. Tundus, et midagi erist meie jaoks seal ei olnud. Võib-olla see, et rootslased on suured hobusearmastajad ja hobused kuuluvad nende elu juurde juba lapsepõlvest peale. Meid kostitati ka hõrgutava aroomiga, mis ilmselt kuulus õhtusöögi juurde, mille meie näljane 100-kiloste meesteklubi ka hoobilt nahka pani.

Õöbima sõitsime Ljugarni asulasse Lövängeni pansionaati, kus ööbisime kahelistes ilma dušita tubades. Itaalia võitis Saksamaad 2:1. Hommikul olid WC-des pikad järjekorrad ja mõni noorik käis juba kella 3.00 ajal ennast pesemas.

Kolmas päev algas suure kivist fallole külastamisega, mis oli suureks huviobjektiks meie väikesearvulisele naisperele. Edasi sõitsime kunagise suure kartulikasvataja Gangvide Farmi. Peremees ja perenaine olid oma talust teinud multifunktsionaalse turismiettevõtte, kus sai näha Ameerika autosid, vanu sõitvaid traktoreid, mootorpaate, kanuuseid, Rootsi suurimat talu päikesepatareid (aastatoodang 45 000 kwh) ja külarahva poolt ehitatud vabaõhu lava. Seal sai Lauri idee korraldada ka Võrtsjärve ääres draamaetendus „Valma mees“. Talus saime kanuuga ja tõrkuva mootoriga paadiga sõita. Mõni mees pääses isegi vana traktori rooli. Saime ka korralikult lõunat süüa.

Seejärel sõitsime läbi Slite linna ja vaatasime aknast väga suurt ja sügavat lubjakivikarjääri. Muuseumis, Slites maabusid 1944. a sügisel Eestist ja Lätist pärit sõjapõgenikud, kes leidsid tööd kohalikus lubjatehases. Nende mälestuseks püstitati Slite sadamasse mälestusmärk, mis Vene-Saksa gaasjuhtme ehitusel jalgu jäi ja mis Nord Streami nõudel paar aastat tagasi sadamast teise kohta viidi.

Edasi sõitsime praamiga Farö saarele, kus einestasime õdede Sylvis Döttarat pagarikojas, vaatasime suuri eriti tugevast paest kivimürakaid (raukarid) ning külastasime maailmakuulsa filmilooja (ca 40 filmi) ja naistemee Ernst Ingmar Bergmani hauda Farö kirikuaias. Mees oli elu jooksul ametlikult abielus viie naisega (mõnedel andmetel koguni seitsme naisega), kellest üks oli eestlanna Käbi Laretei.

Õhtusöök toimus Kappelshamni rannas, kus pearoaks oli vähestel sütel küpsetatud lammas. Ööbisime mugavates ja hästisisustatud kämpingumajades. Õhtusöögi lõppedes jätsime

südamlikult nägemist Riina Noodaperaga ja lubasime omalt poolt vastu võtta Gotlandi kalurite delegatsiooni – iseasi kas seal üldse ühte bussitäit kalureid leida on.

Järgmise päeva hommikul läks ilm vihmale ja algas tagasisõit. Seekord saime Stockholmist otse Tallinna laevale ja rõõmsalt pühapäeva lõunaks koju.

Mis siis reisist meelde jäi. Gotlandi rahvas on paljukannatanud rahvas. Nende põhitegevusalaks on turismi kõrval põllumajandus. Tundub, et turism on eriti arenenud viimasel ajal. Palju on mahajäetud talusid, mille on üles ostnud mandrilt pärit rootslased. Gotlandi kogukond on suhteliselt kinnine – võõral on suhteliselt raske kogukonda siseneda. Tundub, et rannakalandus on täiega alla vett läinud. Tahaks loota, et meil jätkuks oidu oma kalamehi rannapiirkondades hoida ja vajadusel neile ka mõningaid eeliseid seadusandjalt välja kaubelda. Turismi arendamises ja selle seostamises Võrtsjärve kalandusega oleme läinud ilmselt õiget teed ja seda suunda tuleks jätkata. Tundub, et peame siiski rohkem väärtustama kohalikku ettevõtlust ja ka põllumajandust ning tööstust. Eriti suurt hoolt vajab mikro- ja väikeettevõtlus, mis seob inimese oma kodupaiga ja maaga. Üleilmastumine on meile selgelt kahjulik ja sellele tuleb vastu seista.

Võrtsjärve kant on inimese jaoks meeliselupaik ja siin tasub kindlasti elada ka tulevikus.

Jaan Leetsar

Üks Gotlandi käia omanikest